

והנה הן היום טירדת החג הקדוש עמוד עלינו וא"א להאריך, אבל ציר
אמונים מרפא ה"ה ידידי הרבני המופלג הותיק מה"ו אשר אלישע מווריצקי
אשר הוא שליח נאמן לשולחיו מן אחינו נאמנים בבריתינו קהל קדש ווריצקי
ישמרם הש"י. הנה הוא עוד עדיין בכאן לחוג את חג הסוכות אתנו. הנה כאשר
יגמור הש"י לנו את החתימה לטובה ישוב לביתו לשלום.

הנה עוד אביעה לכם רוחי בעזר הצור בלשון חכמים מרפא. וכעת ידידי
ורחמי בכוא לכם דברי אלה. תעתיקו דברי אלה לשלוח לאחינו ב"י בווריצקי
ובבערגס האז. למען ישתעשעו בדברינו אלה ויתחזקו בחזקות האמונה ובטחון.
ובודאי נזכה אי"ה להתבשר בשורות טובות. שמחו בשמחת החג הקדוש כיד ד'
הטובה עליכם דברי העכד העלוב הכוטח בד' ומצפה לחסדו.

צבי אלימלך האבדפק"ק הנ"ל

ידידי אין הזמן גורם לפרוס בפרטות להנאהבים והנעימים אשר נפשי
מתגעגעת עליהם, ובתוך עמם הם יושבים אל יפרשו מן הצבור. הן אל כביר לא
ימאס. ובפרטות הנני מוכרח למלאות מבוקש ידיד הנעים ה"ה הרבני מו"ה יוסף
ז"ב. ביקש במכתב לכתוב אליו פ"ש בפ"ע. יהי ד' אלקיו עמו ויזכהו לשמוח עם
ישראל. וגם לידידי הרבני הותיק מו"ה יוסף זלמן ז"ל. להיותו רואה במכתבו.
שהוא מתחזק בטחונו באלקיו הש"י יזכהו על מי מנוחות שאננות לשמוח עמנו
באהבים במהרה והבן יקר לי הותיק היקר מ' יצחק יחיאל הכהן בני אל
תדאג, צור עולמים יהי בעזרינו. ותראה ותתפלא.

(ב) ה"ה הגמור"ה יוסף זלמן עסטרייכער ז"ל (בה"ר אליעזר ז"ל בהגמור"ה משה ארי'
ז"ל אבד"ק קראלי) תלמיד של הח"ס ז"ל (נזכר בח"ס או"ח סי' א' וסי' י"ב ובא"ע ח"ב
סי' קי"ב, ואמרי אש חיו"ד סי' פ"ה), הי' דומ"ץ במונקאטש, וחתנו הי' מו"ה ר' יוסף
זרח שיסד ביהמ"ד במונקאטש, ובסו"ס תקנות תמכין דאורייתא כאשר מרן בירך את אנשי
החבורה כ' בזה"ל, אורח חיים למעלה למשכיל, הוא ניהו הרבני המופלג בתורה יקר אף
נעים המפורסם כ"ש מה"ו יוסף שלמה זלמן, אשר נשאו לבו ונדבה רוחו להיות נמנה
לדבר מצוה, כאחד מן בני החבורה ובכ"י מלפני הצור תם, לעטרו בכרכת ד' הוא
תעשיר, וביתו יהי' נכון לפני ד', בית ועד לחכמים ועטרת בנים וכ"ב עוסקים בתורה
ובמצות, ברכות הטובה ויזכה לשמוח באהבים בעת אשר כנסת על דודה תתרפק במהרה
בימינו אמן.

אחריו החזיק ה"ה האברך הרבני המופלא הותיק מו"ה יוסף זרח הלוי חתן מהריש"ז
הנ"ל, להיות נמנה לדבר מצוה כאחד מבני החבורה ובכ"י מלפני הכורא כל הוא
אלקינו לעטרו ולענדו בתורה ויראת שמים, וחפץ ד' בידו יצליח ויזכה לבנים וכ"ב,
עוסקים בתורה ובמצות ולהרמת קרן ישראל ב"ב אמן. (עכ"ל מרן בתמכין דאורייתא).
[הר' יוסף זרח סג"ל הורוויץ הנ"ל הי' בא"ב להשלה"ק ז"ל, ומצד אמו נכד
להגמור"ה שמשון ווערטהיימער מווינא ז"ל, תורה וגדולה הי' אצלו, הוא בנה ביהמ"ד

ידידי, ה"ה הרבני המופלא הנגיד או"ה ה"ה מו"ה נתן נטע בר"צ. וידידי
הרבני הנגיד או"ה ה"ה מ' יוסף יהודא ידעתי שעסקתם בהצלת נפשות. אל
יחסר המזג מכם. והש"י יהי בעזריכם. להצליח אתכם ברבות הטובה ונזכה
להתראות פנים במהרה בשובה ונחת.

אחינו ב"י הנאהבים והנעימים, בקהל קדש ווריצקי. חזקו בטחונכם בצור
מעזינו יהי לכם למחסה צדקתם ואמונתכם, יהי נועם ד' עליכם, ויהי עליכם
סתרה, ואי"ה ע"י הציר הנאמן הותיק המופלא מו"ה אשר אלישע אכתוב לכם
בעזר הצור דברי שעשועים. בקשתי מאד לבל ירך לבכם מובטחני אשר עוד
נזכה להתעלס באהבים במהרה בעזר הצור דברי עבדיכם.

צבי אלימלך הנ"ל

דברי הנ"ל נאמרים ונשנים לאחינו ב"י בקהל קדש בערגסאז. תתחדש עליהם
שנה טובה. ויספיק להם כעת קוצר אמרינו עד כי אקח מועד אי"ה להיטיב
אמרים להם. דברים המתיישרים על הלב. ומובטחני אשר ייטיב הש"י חסדו עמנו
ב"ב. ויצו חסדו להשביעני בנחת ובשמחת ישראל. דברי עבדיכם,

צבי אלימלך הנ"ל

ידידי בקהל קדש ווריצקי ובערגסאז. הגם שמאד נפשי בחלה בי לדבר
בפרטות לידידות נפשינו הנאהבים יחידי סגולה. אך להיות שאין הזמן גורם
לפרט הכל, ופן לא אצא י"ח, ותהיה בדבר קנאת איש מרעהו ע"כ יספיק לכם
ידידי. ברכת הצבור בעת רצון ותתענגו על רוב שלום בכלל ובפרט.

ה"ה הרבני הותיק היקר מו"ה שלמה הכהן פאגרישר. הוא אצלינו
בחיים ושלום בעזר הצור ואי"ה אחר החג יסע לביתו לשלום במהרה.

הקטן (דאס קליינע ביהמ"ד) במונקאטש (בשנת תרט"ו, ואח"כ בשנת תרל"ב הוסיפו
והגדילו את הביהמ"ד) ונתן לחוכו הרבה ספרים, וכתובים יקרי המציאות, הי' לומדים שם
יוםם ולילה, והספיק עצים, על כל ימי החורף וגם בצוואתו הניח קרן לרווחים להספיק
תמיד עצים כנ"ל ועוד צדקות כהנה. צדקתו עומדת לעד של"ח ב' טבת תרנ"ד
והנני להעתיק חד"ת מכת"י הגמור"ה יוסף זלמן ז"ל הנ"ל: ז"ל בפ' ויגש ולאביו
שלח כזאת, רש"י ז"ל, כחשכון הזה, שמעתי מאדמו"ר הגאון הצדיק מו"ה צבי זצלה"ה
מזידיטשוב, ששלח לו שם הפרנסה, כזאת בגי' חכ"ח ע"כ דברי קדשו, וידוע שעם השלש
אותיות בגי' תל"א והוא ממונה ג"כ על הפרנסה, וזה כוונת רש"י ז"ל מטוב מצרים, שלח
לו יי"ן יש"ן [בגי' תל"א] חושבנא דדין מטוב מצרי"ם, כחושבנא דיי"ן יש"ן עם הכולל
[והאותיות].

ג) אא"ז מו"ה שלמה הנ"ל, זכה לברכה מאת הה"ק מהרי"א מקאלוף זי"ע [בעת
שנסע למרחץ, נעליפענא-הארשפאלווא, והי' במונקאטש על ש"ק, ובמרחץ הנ"ל הי'
ביער, מקומו הקבוע לו, ושם הי' י"ג אילנות בעוגל, ובתוך הי' מקומו, וכל הצדיקים

הבחור מנחם מענדיל מאוגארניע, בעזה"י הוא אתנו בחיים ושלום. ואי"ה
אחר החג אראה להשתדל להשיאו אי"ה.

יב

בעזה"י יום ג' שמיני ת"ר לפ"ק דינאב

אשיב אומר שלום לכבוד חתני הרבני המופלא הו"ת כ"ש מו"ה משה
נ"א).

הדפסה

כל מכתבך אשר כתבת הלא המה אינם מוכנים, אבל מה אעשה הנני ביד
הש"י אקוה לחסדו ית"ש אשר בטרם יבא הציר לביתו יהיה ישועה. ומה שכתבת
לשלוח מילדת או איזה איש, הנה דבר שאי אפשר הוא לעשות כרגע ובפרט

הדפסה

אשר הי' שמה, כמשך כל השנים הי' הולכים לשם, וד"כ] בא ללמוד למונקאטש. אצל
הג"מ צבי אביגדור אשכנזי ז"ל (שהי' אז אבד"ק והגליל, ונזכר כמ"פ בשו"ת ח"ס)
ונתעלה על כל הבחורים, ואחר פטירת הגאון הנ"ל (בשנת תקפ"ד) נתקבל (תקפ"ה) מרן
בעל בני יששכר, ומצא חן בעיניו, והי' כ"מ שנסע לקחו עמו (ועיי' בסדר שנה האחרונה
אות קל"ח מ"ש כי נסע עמו בתחלת חדש אייר שנת תקפ"ז ללאנצוט, ובא לשם בעת
פטירתו של הה"ק מראפשיץ זצ"ל). ונעשה אח"כ חתנו של השו"ב מו"ה שלום יוסף ז"ל
במונקאטש (של"ח ב"דר"ה תרט"ו) ומתחלה הי' שו"ב ומו"ץ בסוואליווא (כי בעת ההוא
עדיין לא היה אב"ד שם) ואח"כ הי' במונקאטש (נזכר בשו"ת מחנה חיים חו"מ ח"ב סי'
כ"ו) של"ח בן שמונים שנה ב' אייר טו"ב למב"י תרמ"ה, והספידו רבינו בעל שם שלמה
ז"ל, הניח אחריו דור יותר ממאה נפש, ונשאו אותו נכדיו על מקומו תמ"כ.

וזה מש"כ בסו"ס תקנות תמכין דאורייתא כאשר בירך מרן את בני החבורה:
ואתה שלמה בני דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה, הוא ניהו
האברך הו"ת היקר המופלג כ"ש מו"ה שלמה בן מה"ו שמואל הכהן, אשר התנדב גם
הוא להיות מן בני החבורה, ובכן יה"ר מלפני הבורא שמים וארץ ויעמדו כאחד,
לענדו ולעטרו בתורה וגדולה כאחד, ורוח חדשה יתן בקרבו לעבוד את הש"י שכם אחד,
ובניו וב"ב על שלחנו יחד כאחד, ויזכה לשמש ככתר כהונה במקום המקודש להשם אחד
כ"ב אמן.

[ואחר שכ' ברכה גם לגיסו מו"ה אלכסנדר דוב וכו' וכו'] כתב בזה"ל: וירא חותן
הבנים הנ"ל את כל אשר הם עושים, ויעש גם הוא מטעמים ויבא לאביו שבשמים, הוא
ניהו הרבני המופלג היקר הו"ת מה"ו שלום יוסף בן הרבני המופלא הישיש מה"ו חיים
משה הכהן, חותן הבנים הנ"ל, נשאו לבו לקרבה אל המלאכה מלאכת שמים, להיות גם
הוא כאחד מבני החבורה, ובכן יה"ר מלפני דר בנהורא, יזכהו לבנים וב"ב עוסקים
בתורה, ולעושר וכבוד תפארה, ויזכהו לשמש בכתר כהונה בבית הבחירה, אשר יכונן
עוטה אורה במהרה בימינו אמן.

א) הוא חתנו שדר במעזילאבריטץ. עיי' מש"ל אות ז' וזהו המכתב הוא מסוף ימיו,
וכמ"ש בפנים, כי אין ביכולתי לסבול טורח הכתיבה וכו'.

מילדת שבכאן הוא חולה, וגם איזה איש לשלוח, הנה שעת רעקרוטורינג אבל מה אעשה כל דברך הם שלא בהשכיל, אבל אין אדם נתפס על צערו, וגם מה שכתבתם שתבא בתכם מ' מירל ליפשא היש שטות גדול מזה, ודבר שאי אפשר והנה א"א לי להאריך מחמת גודל עיגום נפשי הש"י יעזרני לשמוע תיכף בשורה טובה, ואין כח אבנים כחי לסבול כל הכבדות אבל הש"י ירחם עלי במהרה, והנה יתרה הדברים יכתוב חתני נ"י הרבני מו"ה יעקב כי אין ביכולתי לסבול טורח הכתיבה, ובפרט כי גם מאור עיני אין אתי כמאז ומקדם, והנה בתי שרה לעב זארג ניט, הש"י וועט העלפין צו אלים גוטין, ושלום לך ולכל ב"ב דברי אביכם,

צבי אלימלך אבדפ"ק הנ"ל

תקבל א' ביטעלקי [אתרוג], א' ביטעלקי יין טוב. קאווע ציקאר ולימונאס טיילא.

גם אנכי פורס בשלום חותני הרבני הוטיק מו"ה משה נ"י, זוגתי הוא בתו תחי' פורסת בשלומי ובשלום אמה היא חמותי תחי', בתו מירל ליפשע ובעלה אהרן נ"י פורסי' בשלומכם — הבנות ובנותי שי' פורסים שלומכם,

[מעבר השני כ' בזה"ל] דינאב —

ליד כבוד חתני הרבני הנגיד הוטיק המופלא המפורסים מו"ה משה נ"י, לישוב מעזילאבריטץ

יג

(בעזה"י שיל"ת*)

עת לכל חפץ תחת השמים, דבר בעתו מה טוב חבר אני לכל אשר יראוך הנני הנני תאמר למבקשיך, זכרון לבני ישראל לפני ד' עד עולם המתנדבים הראשונים. להחבורה הקדושה הלזו חבורה **תמכין דאורייתא** זכרי זאת תעודה הוגיך להתעודדה ומליצי הגיוניך לעזור ולסעדה. אחלי יכוננו דרכי לשמור חקיך.

ראש וראשון הנמנה לדבר מצוה הלזו להחבורה קדושה הנ"ל הוא הרב המופלג המפורסם כ"ש מה"ו **צבי אלימלך ממשפחת שפירא** האב"ד דפק"ק **מונקאטש** והגליל יוחק בעט ברזל ועופרת בפנקס הלזו למשמרת ולזכרון בהיכל ד'. יזכה לראות בנים ובני בנים כשתילי זתים סביב לשלחנו ומריח מים

(ב) פתקא הלז כתב חתנו של הר"מ שהי' בעת ההוא כדינאב אצל זקיננו, והנכתב מעבר השני — הוא כת"י מרן זי"ע.

(*) זהו ממש"כ מרן בסו"ס תקנות תמכין דאורייתא.

יפריח. ואין מים אלא תורה יפוצו מעיינותיו חוצה וכל צאצאיו יהי' ברוכי ד' ויזכה להיות כגן רוה וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו ויזכה לראות נוה שאנן ועטרת מלכנו, משיח צדקינו, במהרה ב"א.

אחריו החזיק ה"ה הרבני המופלג הותיק המפורסם כ"ש מה"ו **נחמיה** א' בהרבני מה"ו **צבי** נ"י חתן הרב הנ"ל להיות נמנה לדבר מצוה כאחד מן החבירים המקשיבים חבורה קדושה הנ"ל יהי' לזכרון לפני ד'. וחסדו מאתו לא ימיש. יהא רעוא שיהי' בניו ובני דשנים ורעננים בתורה ומצות ויזכה לעושר ונכסים וכבוד ויזכה להרמת קרן ישראל בביאת הגואל בב"א.

אחריו החזיק ה"ה הרבני המופלא היקר מה"ו **משלם זושא שפירא** בן הרב הנ"ל להיות נמנה לדבר מצוה כאחד מן בני החבורה הנ"ל ובכך יה"ר לב טהור ברא לו אלקים ורוח נכון יחדש בקרבו ויזכה לראות בנים וב"ב עוסקים בתורה ובמצות, ובכל אשר יפנה ישכיל ויצליח לטובה זכור רחמיך ד' וחסידיך כי מעולם המה אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובותיו ויזכה לגדל בנים וב"ב בטוב ובנעימים ויזכה לבנין בית הבחירה במהרה בימינו אמן.

אחריו החזיק ה"ה הרבני המופלא היקר הנגיד המפורסם מה"ו **משה** בן המנוח הנגיד מה"ו **אליעזר** ז"ל חתן הרב הנ"ל להיות נמנה לדבר מצוה כאחד מן בני החבורה הנ"ל אתה ד' תשמרהו ותצליחהו בכל אשר יפנה ישכיל ויצליח, בעושר ונכסים וכבוד ובכנים וב"ב כל רואיהם יכירום כי הם זרע בירך ד' ויזכה

אגרות שפירין

א) הרב הנ"ל של"ח בחייו של מרן הבנ"י, ואח"כ נשאת הרבנית בילא ע"ה להג"מ שמעון ישעי' רייך ז"ל [שהי' אבד"ק לאדמיר אצל סטראפקוב ונחקבל אח"כ לדיין לדינוב, ומשם לאבד"ק דאלינא, ומשם לרייבטיטש] והי' לו בן הג"מ יוסף בנימין רייך ז"ל בעהמ"ס בני יוסף, וס' בני בנימין עה"ת אבד"ק ריבאטיטש, ואח"כ מ"מ של חותנו הגמ"ה שמואל ווילנער ז"ל אבד"ק העליטש.

ב) הרב הנ"ל עם זוגתו של"ח בחיי אביו מרן בעל בני יששכר והי' להם בת ונתגדלה בבית זקניה, בעלה הי' הג"מ משה אליעזר ז"ל, שנתמנה בחיי אביו להיות אבד"ק קרופיטש (אבל נפטר בחיי אביו) בנו של הגמ"ה אברהם גאלער זצ"ל אבד"ק קרופיטש שהי' חי מאה ושלוש שנים, ועל כסא הרבנות ישב ששה ושבעים שנה, [נפטר כ"ג תמוז תרנ"ו, ונכדו הג"מ דוד ארי' (שהי' מלפנים ר"מ בבית התלמוד בפרעמישלא ואח"כ אבד"ק קריפטש, עד המלחמה העולמית, הי"ד) הדפיס קונטרס ויקונן דוד, הספד על זקינו הנ"ל, והס' אגרא דכלה הוגה ונתקן על ידו (בשנת תר"ע) וכן הס' יודעי בינה (בשנת תרע"א) וכן סידר בשנת תרע"ז ס' שערי ציון עפ"י שערי אורה, פותח שערים, והדפיס בשנת תרצ"ה בפיעטרקוב ספר קול דודי ועי"ש בהקדמתו שם כל יחוסו ותולדות אבותיו, והוא הי' ג"כ נכד לחתנו של הבנ"י הר"ר יעקב ז"ל עי"י להלן אות ז'].
ג) הרב הנ"ל הי' דר הרבה שנים במעזילאברין הדפיס איזה חיבורים מאת חותנו, של"ח בערך תרמ"ב, הי' לו ב' בנים רבנים ה"ה הג"מ פסח אברהם שענפעלד ז"ל [חתן

להיות מתמכין דאורייתא, ויזכה לראות בשמחת ישראל אהל בל יצען בל יסע יתדותיו לנצח נצחים בב"א.

אחריו החזיק ה"ה האברך הרבני המופלג היקר הוה"ק כ"ש מה"ו אלעזר שפירא¹ בן הרב הנ"ל להיות נמנה לדבר מצוה כאחד מן בני החכמה הנ"ל ובכך יה"ר מלפני הגבורה לעטרו בכתר תורה וגדולה בקנה אחד יהיו עולים ובניו ובני בניו כגן רוה שתולים, בששון ושמחה וגילים, ויזכה לראות אשר עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים ואיש משענתו בידו מרוב ימים על מי מנוחות דשנים ורעננים ונאמר הנה אלקינו זה בב"א.

אחריו החזיק אחיו ה"ה הרבני האברך הוה"ק המופלג היקר כ"ש מה"ו שמואל שפירא² בן הרב הנ"ל להיות נמנה לדבר מצוה כאחד מן בני החכמה הנ"ל אתה ד' תשמרהו ותחייהו ואושר בארץ ויכונו דרכיו לשמור חקיך ידי רב לו בהליכות אל הלכה לאמיתה של תורה ובניו וב"ב כשתילי זתים וכגן רוה, ויזכה לנוה שאנן ועליית שבטים לפנת יקרת ב"ב אמן.

אחריו החזיק אחיו ה"ה הרבני האברך המופלג היקר הוה"ק מה"ו דוד שפירא³ בן הרב הנ"ל ובכך יה"ר מלפני עושה אורה. לעטרהו בכתר תורה ולעטרהו בבנים וב"ב עוסקים בתורה ולעושר וכבוד ותפארת. ויזכה לראות בבנין בית הבחירה, ולענדו ולעטרו נזר ועטרה, וכל צאצאיו יהיו ברוכי ד' בתפארה, וכליותיו יהיו נובעות כמעייין בתמימה וברה ויזכה לשמוח בשמחת קיבוץ גליות, תשורי מראש אמנה בב"א.

אחריו החזיק ה"ה הרבני המופלג היקר השנון הוה"ק כ"ש מה"ו יעקב⁴ בן הרב הגדול המפורסים מה"ו פנחס ארי⁵ נ"י האב"ד דק"ק דינאב חתן הרב הנ"ל.

הג"מ עזריאל ז"ל אבד"ק מונקאטש נפטר י' אייר תר"א, ובעה"מ ס' נחלת עזריאל עה"ת ומס' ונדפס במונקאטש שנת תש"ד] אבד"ק קורימא (בערך מ' שנה. נפטר בשנת תרס"ו ומ"מ הי' חתנו הג"מ יעקב ווייס ז"ל) והג"מ צבי אלימלך שענפעלד ז"ל שהיה אבד"ק מעזלאבריק יתור מיוכל שנה [חתן הג"מ משולם דוב קאלליש ז"ל דומ"ץ דק"ק מונקאטש].

(ד) הוא ניהו הר"א מלאנצהוט המובא לקמן במדור בפ"ע ע"ש.

(ה) הרב הנ"ל הי' חתן של הר"ר נפתלי הירצל ז"ל. חתן להה"ק בעל עט"צ (וע"כ קראו מרן בספריו מחו' הרצ"ה) הדפיס כמה ספרים של מרן (ועיי' בס' בית שלמה מאמר אפריון שלמה אות כ"ח מ"ש בזה ועיי"ש) דר בפרעמיסלא ושם מ"כ.

(ו) הרב הנ"ל (הי' חתן הה"ח מו"ה ישעי' הירץ מטארקא ז"ל) הי' אבד"ק דינאב. ומח"ס צמח דוד עה"ת (ועיי' בס' בית שלמה מאמר מראש צורים בהג"ה אות ו' אפס קצהו מקדושתו וקדושת אחיו הר"א עיי"ש) נפטר י"ד אדר תרל"ד.

(ז) הרב הנ"ל הי' אבד"ק ברעזיב. וטארקא [וכתב נכדו בהקדמה לספרו קול דודי

אגרות שפירין

ממ

הש"י יהיה בעוזרו במילי דשמיא ובמילי דעלמא. יהא רעוא שתהא תורתו מתברכת ומלאכתו נעשית מאל"י ויזכה לראות בנים וב"ב עוסקים בתורה ובמצות דשנים ורעננים מתוך שובע שמחות, ולא תמוש התורה מפיו ומפי זרעו וזרע זרעו ותהא התורה חוזרת על אכסניא שלה ויזכה להיות מן הזוכים לחסות בצל כנפי הקודש בעת אשר ישוב ד' את שיבת ציון במהרה בימינו אמן.

נואלו הדברים נכתבו מאת כ"ק מרן הרב הגאון הקדוש צ"ע נר ישראל וכו' כקש"ת מוהר"ר שלמה שפירא זלה"ה זי"ע אבדפק"ק (נכד הגה"ק רבינו מהרצ"א הנ"ל) בעת נסובב מאת ד' ובא לגבולנו להאיר לנו בסביבותינו ולהיות במקום זקינו הגה"ק אבדפק"ק כתב בפנקס השורות הללון.

באתר זקוקין דנורא ובעורין דאשא גברא דכותי שפיל וגרוע מאן מעייל תמן אדונינו זקני רבשכבה"ג זצוק"ל כתוב בספר וחתום שמו אבדק"ק מונקאטש והגליל איך אחתום שמי אוף אנא באיצטלא דכותי ידענא בנפשאי, אוף זעיר באלפי יהודה ועוד לקרא ליתאי, אמנם אשיב אל לבי לעושי מצוה רבה כזו, אהיה גם אנא נטפל תפל מבלי כל, ומה גם מקום הניח לי פנוי ביריעה להתגדר. ואבא היום אל החתום ד' תרומה תרמ"ב מונקאטש.

שלמה שפירא

אבדק"ק מונקאטש והגליל

(עיי' לעיל אות ב') כי אביו הר"ר פנחס ארי' שו"ב מדינאב, בנו של הר"ר אברהם יהושע העשיל ז"ל שו"ב בק' בירטש, והוא נתגדל על ברכי אבי אמו מרן הבני יששכר, אחרי מות עליו אמו כשהי' עולל ויונק, ושכב במטה אחת עם זקינו רבינו הנ"ל] ושם מ"כ, א' דר"ח אלול תרט"ו, ביחד עם אביו הג"מ פנחס ארי' ז"ל, שהי' מקודם אבד"ק דינאב, וגלאגוב, ואח"כ בטארקא, בעהמח"ס חשב האפוד, וכתנות האפוד שנפטר בשנת תרי"ג כ"ז תשרי.

יודעי בינה

ב"ה,

הה"ק רבי אלעזר שפירא בנו הגדול של מרן מהרצ"א, נולד בשנת תקס"ח
בבניל צעיר נשא את הרבנית טאבא חוה (מ"כ בסטריזוב ח' סיון תרמ"ה) בת
הר"ר יהושע העשיל מדוקלא, נכד לשרי התורה בעל פני יהושע, ובעל מגיני
שלמה זצ"ל, התנהג א"ע בקדושה יתירה, ובהיותו עדיין אברך העיד עליו הה"ק
בעל עט"צ, שלא פגם עדיין צורתו, (עיין בבית שלמה קצת תולדותיו) אחר
חתונתו הי' סמוך על שלחן אביו, ואח"כ נתקבל לאבד"ק ריבאטיטש, ובשנת
תקצ"ח לסטריזוב, ומשם ללאנצוט, נסע לצדיקי דורו אצל הקדושים, מהר"י
מריזין, מהר"ש מיערוסלאב, מהר"ם מפרעמישלאן, מהר"ש מבעלז, מהרצ"ה
מרומנוב, מהר"א מראפשיץ, נדפס מאתו ספר יודעי בינה (א) נאשר כ' בסוף

(א) וזהו מכתב תעודה להדפסה אשר נדפס שמה:

כבוד כ"ד ש"ב ידידי הרב הה"ג החר"ף ובקי המפורסם, ערוגת הכושם, חו"פ
בנש"ק וכו' מו"ה שמואל שפירא הי"ו, אבד"ק רעדים.

הגיעני מכתבו, והנה תמהתי בקראי אשר ביקש לשלוח תעודתי ובאותו פרק הגיעני
השער הנדפס כבר כלול בהדרו, ואין אחר מעשה בית דפוס כלום, אך מפני הכבוד אשיב
תשובה מאהבה. לחיבת הקודש כ"ק אאזמו"ר הרב הקדוש והטהור איש אלקים ופועל
ישועות מלאנצהוט זי"ע, אשר זכיתי בימי נערוטי להתבסס מתורתו ועבודתו, אשר אין
ערוך ולא יתואר בחרט עלי גליון. למי שלא ראה את החידוש, רק לרואיו המה יענו
אחריו מקודש, מלא וגדוש, בתורה בנגלות ונסתרות, לו עשר ידות, שושן סודות, גלי
לדרעי' ואזהיר נהורא, אספקלריא המאירה, ושכחיו לספר, במגילת ספר, לא יכילם
קונטרס מלא על כל גדותיו, ומה אספר קורותיו, ורובי תורותיו וכמו זר נחשב למי שזכה
להכירו. כי מה זה לפני איש קדוש ואדם גדול כמותו, אשר נדפס בזה זעיר שם אך מעט
מזעיר, אולם גם אני מאלו שנאמנין להעיד וכו' מה שראו עיני, כי אלו הדברי קודש
מעטי הכמות כתב בשנים האחרונות, טרם הסתלקותו לחיי עוה"ב, מתוך גודל יסוריו
הנוראים אשר הוא חליינו נשא בעוה"ר, על כן דבריו מעטים בזה לפי ערך חכמתו
וידעתו כמעייין הנובע, וגם דיבור א' של צדיק אמת כמותו ג"כ כדאי. בפרט כמה
קונטריסים שנדפסו בזה, והמה מלאים זיו דברי נועם נחמדים להשכיל ולהטיב וס' כזה
א"צ הסכמה. ואחתום בברכה זכותו יגן עלינו ועכ"י בכל משאלות לבנו וכוח"ט. ועינינו
תחזינה בשוב שכינתו לציון ברחמים.

כ"ד כותב וחותם י"א אלול תרע"א מונקאטש,

צבי הירש שפירא

שנותיו, גם ה' בכת"י ס' עזר ישועה על סוגיות הש"ס, אולם לא זכינו לאורן הי' לו ארבעה בנים, רבינו שלמה שיבוא במדור בפ"ע, ההצ"מ שמחה אבד"ק לאנצוט, ההצ"מ מנחם פנחס בלאנצוט, נבנו הג"מ שמואל ז"ל אבד"ק רעדים הדפים הס' יודעי בינהן ההצ"מ צבי אלימלך אבד"ק בערטש (הוא נולד כשהי' עדיין מרן הכנ"י בחיים, ובשעת הברי"מ כבר הי' בגזוי מרומים. עיין בס' בית שלמה אות ט"ז בהג"ה) נפטר כ' אדר תרס"ד, ובת אחת (הרבנית אדל רבקה) אשת ההצ"מ ישעי' נפתלי הירץ אבד"ק דינאב ומ"כ שם ד' סיון תרמ"ה בעהמ"ס הנותן אמרי שפר, עלה השמימה י"ב אלול תרכ"ה בווען, והובילו גופו הק' ללאנצוט ושם מ"כ.

וזהו נוסח המצבה שלו:

(צד החוץ)

פ"נ

חלקת מחוקק פה ספון

1234567

נפשו בהגן העדן לפ"ק

אהה לנפילת עטרת זר שפירא
לאהבת ישראל חשק בתדירא
עשה חסד במאדו ובתפלתו
זאת בזכרנו תורתו ועבודתו
רחפו עצמותינו בזכרון אהבתו.
תנצב"ה

(צד הארון)

וי דבלי בארעא האי שפירא

זאת משכנות אביר הרועים ציון המצוינת קודש הקדשים אדמו"ר גאון עוזנו נ"י הרב הקדוש בוצינא קדישא חסידא ופרישא איש אלקים אוהב ישראל איש החסד המפורסם כבוד שם קדשו מ' אלעזר אב"ד דפה בן לאדמו"ר האשל הגדול הרב הגאון הקדוש והטהור המפורסם מו"ה צבי אלימלך זצלה"ה איתקטר בחד קטירה לחיי עלמא ובא השמש בצהרים ונלקח ארון אלקי לשמים ביום א' י"ב אלול תרכ"ה לפ"ק

ת'נצ'ב"ה

יד

עמ"י עש"י

אידוע הוא ומפורסם המאציל העליון האצ"ל ובר"א יצ"ר ועש"ה העולמות העליונים ותחתונים לחיבת ישראל עם סגולתו, להשתעשע בהתגלות תורתו הקדושה בכתב ובע"פ נגלה ונסתר, ונהג טובת עין בכל דור ודור ברחמים

א) העתק הקדמתו לספרו "יודעי בינה", (וכן סי' ט"ו לקמן הוא המשך מהקדמתו).

הגדולים והעמיד חכמי דורות, והמה נבזבזין קדישין לעמו בית ישראל, וברוך ה' אב הרחמן החונן לאדם דעת, אשר מימי נתגדלתי על ברכי מרן כבוד אבי הגאון אור ישראל וקדושו, ובזכותו ריחם ה' גם עלי ברי" קטנה כמוני, לחדש חדושי תורה, ולחקוק בכתב ידי ללמדה לבניי מופלגי תורה ולב"ג אנשי חבורתנו, יהא רעוא שידרשו האמת ויצליחו בעבודתם, וששון ושמחה ישיגו, כמבואר בדברי קדשם.

וטרם התחלת הדבר, הנה אחיי הנאמנים, האמת אגיד אשר בושת פני כסתני להראות בניצתי (כמבואר במ"נ אשר הוא כאלו נדרש לאלפים יעו"ש), וידי יד כותבת יד כהה, לשון שאינה של זהורית, וגם לא איש דברים אנכי, ובינת אדם לא התבוננתי, ואין בלשוני מלה מדברת גדולות. אולם כך הוא דרכה של תורה, כעני כעשיר הכל שם הוא, ובראש הומיות תקרא בטוב טעמי, כי טוב סחרה, ואותיות התורה המה מסוגלים בדרך סגולה לטהר את עמו ישראל, בסוד והייתם לי סגולה מכל העמים, בסוד מקוה טהרה לישראל, ובכבודה אתכבד, ושמתי בטחוני בזכות התורה, ובזכות מרן כבוד אדוני אבי קדוש ישראל וצלה"ה. ואעשה ציוני"ם לתורה, בסוד עטרת תפארת, כדכתיב כי מציון תצא תורה, ודבר ה' מירושלים, אשרי המחכה והמצפה לראותה בישיבתה ב"ב אמן.

וקראתי שם חבורי חלק זה בשם **יודעי בינה**, כי ידוע לתלמידי מרן אשר כבוד אאמ"ו קרא שם ספרו **בני יששכר**, בעבור כי רבו המובהק לו אשר מפורסם לבעל רוח הקודש [הוא אדמו"ר הקדוש וצללה"ה מלובלין] חזה ברוח קדשו שהוא משבטו של יששכר, וכשחזה ב" כדרכו בקודש אמר שהוא חזיון טוב, לזאת אני הקטן מתלמידיו, דעתי לקרות **שי"ב**, כמבואר ו**מבני יששכר יודעי בינה לעתים**, לדעת מה יעשה בישראל, ועוד טעמים כמוסים ונעלמים, והשי"ת יאיר עינינו בתורתו, ויהיו חיים למוצאיהם, ולכל בשרו מרפא, כאשר יאירו ויזהירו עיני שכל נפש המשכלת כשלהבת בגחלת, להיות חומדות בחדושי תורה הקדושה שנתחדש למעלה, ויעורר בזה קץ הפלאות, ונוכה לראות בשמחה הכוללת, ויראו עינינו וישמח לבנו בתכלית הישועה, אשר כל העולמות מיחלים ומצפים, ומלאה הארץ דעה את ה', וימלא כבוד ה' את כל הארץ בב"א.

טו

והנה התבוננתי סמך וסעד לפענ"ד כשר ונכון לפניו ית"ש, לחבר ולכתוב (א) ספרים פירוש וחדושי תורה הקדושה, כי י"ל אשר דייקא בזה יוצאים עפ"י הדין

(א) הנני להעתיק בזה מסה"ק אגרא דכלה סו"פ בחקתי: ת"כ, אם בחקותי תלכו מלמד שהמקום מתאוה שיהיו ישראל עמלים בתורה ע"כ. להבין מהיכן למד זה מחיבת אם בחקתי תלכו וגם מהו הדבר החדש שהשי"ת מתאוה שישראל יהיו עוסקין בתורה, הלא כל התורה מלאה מזה. וגם מהו הפירוש עמלים לא עוסקים או לומדים. ונראה

מ"ע של כתבו, וכדי לברר הענין אציע דעת הפוסקים בזה ^{לפי החסידים} בלשונם, ויהיו נא אמרנו לנחת רוח לפניו, כי אמר ונעשה רצונו.

כתיב בתורה ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל וגו'. ואמרינן בסנהדרין כ"א ע"ב אמר רבא אעפ"י שהניחו לו אבותיו לאדם ס"ת מצוה לכתוב משלו. ובגמ' מנחות דף ל' ע"א איתא א"ר יהושע בר' אבא א"ר גידל אמר רב הלוקח ס"ת מן השוק כחוטף מצוה מן השוק, כתבו מעלה עליו הכתוב כאלו קבלו מהר סיני, ופרש"י כחוטף מצוה ומצוה עבד, אבל אי כתב הוי מצוה טפי ^{לפי החסידים}

רדייק אומרו אם בחקתי תלכו, מהו כוונת הליכה בחוקים, כי על פי הרוב לא תמצא אצל החוקים רק שמירה ועשיה, כענין שנאמר וישמר משמרת מצותי חקתי כו' את חקתי תעשו (והנה גם לשם נכתב אח"כ ללכת בה"ם ודרשו בו חז"ל כי לא תצדק בזה לשון הליכה רק במקום שנוצר דר"ך נזכר הליכה כגון בכל הדרך אשר צוה י"י אלקיכם אתכם תלכ"ן היינו המדות הישרות שהם הליכה בדרכי הש"י). ע"כ דרש מלמד שהמקום מתאוה שיהיו ישראל עמלים בתורה, והוא כי הנה זאת התורה השלימה רחבה מני ים אבל כל הלכותיה ופרטיה ודקדוקיה ודיניה אינם מבוארים בפירושו לעין כל רק שצריכין להמציא הלכותיה ע"י המדות שהתורה נדרשת בהם, וע"י יתורי האותיות והתיבות אותיות עקומות לפופות וכיוצא, ואפי' כעת שכבר נכתבה תורה שבע"פ הנה נכתבה דרך מו"מ וצריכין להמציא ההלכות ע"י פלפולי שונים, והנה בימינו כבר המציאו הפוסקים הראשונים והאחרונים הלכות פסוקות, והנה אפילו יחיה האדם ק"כ שנים יהיה לו די והותר ללמוד כל ימי חייו ההלכות פסוקות, וירצה לומר הנה אוכל לקיים בזה המ"ע דלימוד התורה ולמה לי להתעמל להמציא דינים והלכות מענינים דקים שבתורה שבכתב וכן מעניני מו"מ ורמזים שבתורה שבע"פ, חלילה חלילה לומר כן רק כוונת הש"י דוקא להתעמל בתורה ואחר היגיעה והעמל בה ימצא ענינים נפלאים בכל פעם הן בפשטי ההלכות הן ברמזים ודרושים וסודות כל אחד כפי שורש נשמתו וחלקו ונקרא בשכיל זה כללות התורה חקת"י היינו לשון חקיקה שיש בה ענינים דקים רק כעין חקיקה אשר ע"י החקיקה הזאת מובן ענינים נפלאים גדולי הערך אשר יצטרך לבנין הזה כמה אלפי פרסאות וזה שנקרא הדינים הלכ"ה מלשון הליכ"ה ממקום למקום שהאדם מוציא דבר מדבר ודין אחד מחבירו ורמיזה מחבירתה וכיוצא, וזה הוא אשר הודיענו אלי' ז"ל במשנתו כל השונה הלכות בכ"י מובטח לו שהוא בן עוה"ב והוא כי עוה"ב הוא זה שנהגין מזיו השכינה והנה זיו השכינה הוא דבר המבהיק ונולד כביכול מן אור השכינה הוא מדה כנגד מדה כמו שהוא מיילד ומבהיק מן אור התורה הלכה מהלכה ואור מאור, כן יזכה לחיות בנועם י"י. וז"ש אם בחקתי תלכו שתעשו הלכות מהחקיקות והרמזים שבתורה כי בזה חפץ הש"י שתהיו עמלים בתורה בעמל ויגיעה להוליד בכל פעם דברים חדשים כי הגם שהאדם לומד הלכות פסוקות בכל זמן ואינו עושה פרי להוליד עדיין לא הגיע לחכלית המקווה וזהו נשאת ונתת באמונה ענין מו"מ בעניני התורה וקבעת עתים לתורה כי המו"מ הוא לפי המקום והזמן ועסקת בפ"י להוליד בכל פעם תורה חדשה ומה מאוד נחמד הדבר להשכיל גם בכאן מדה כנ"מ אם בחקתי תלכו להוליד תולדות בתורה ונתנה הארץ יכולה ועץ השדה יתן פרי.

אגרות שפירין

עכ"ל. אבל הרמ"א בהג"ה בריש הלכות ס"ת כתב דהוי כחומף מצוה מן השוק ולא יצא י"ח, ועיין שם במ"ז.

וזהו הראשון בהלכות קטנות ה' ס"ת דודאי מצוה גדולה הוא לכתוב ס"ת, וגם אין למכרה אלא ללמוד תורה ולישא אשה, וכ"כ הרמב"ם ז"ל דמצות עשה הוא לכל ישראל לכתוב ס"ת לעצמו, שנאמר כתבו לכם את השירה הזאת, כלומר כתבו לכם ס"ת שיש בו שירה זאת, לפי שאין כותבין פרשיות פרשיות. וזה בדורות הראשונים שהי' כותבין ס"ת ולומדים בו, אבל האידנא שכותבין ס"ת ומניחין אותה בבתי כנסיות לקרות בו ברבים, מצות עשה הוא על כל ישראל אשר ידו משגת לכתוב חומשי התורה ומשנה וגמרא ופירושיהם להגות בהן הוא ובניו, כי מצות כתיבת התורה הוא ללמוד בה כדכתיב ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם, וע"י הגמרא והפ"י יודע פ"י המצות והדינים על בוריים, לכן הם הם הספרים שאדם מצווה לכתבם, וגם לא למכרם אם לא ללמוד תורה ולישא אשה עכ"ל הראשון והביאו הטור בקצרה קצת.

וכתב הב"י וז"ל ויש לתמוה היאך בא הרא"ש לפטור לאדם ממצות כתיבת ס"ת ולהחליפה בחומשים ומשניות וגמ' ופירושיהם, שהרי לא תלה טעם החילוק בין דורות ראשונים לדורות הללו, אלא שבדורות הללו אין לומדים בהם אלא מניחים אותם בב"ה לקרות בהם ברבים, וא"כ הול"ל שגם עכשיו חייבים לכתוב ס"ת וילמדו בהם, כשם שהי' לומדים בדורות ראשונים לא לפוטרם ממצות כתיבת ס"ת. לכך נ"ל שלא בא אלא לחדש לנו חיוב כתיבת חומשים ומשניות וגמ' ופירושיהן, ואיסור מכירתן שגם זה בכלל מצות כתיבת ס"ת, ושזה יותר מצוה מלכתוב ס"ת ולהניחן בב"ה לקרות ברבים, אבל לכתוב ס"ת לקרות בו הוא ובניו פשיטא דגם האידנא זה עיקר קיום מ"ע, שהרי הוא נוהג בו כמו שהיו נוהגים בדורות הראשונים, וכתב הרבינו ירוחם על דברי הרא"ש שכ"כ הגאונים עכ"ל הב"י.

היוצא מזה דלדברי הב"י לדעת הרא"ש והגאונים גם האידנא עיקר קיום המ"ע הוא לכתוב ס"ת ולקרות בו הוא ובניו, אלא אחרי שאין נוהגין כן ומניחים אותה בב"ה לקרות ברבים א"כ עדיף יותר לכתוב ספרים שלנו, ואחריו נמשכו הב"ח והמעדני יו"ט והעט"ז.

אבל בפרישה חולק על הב"י, ומפרש בדעת הרא"ש והטור דהאידינא המ"ע הוא דוקא בספרים שלנו ולא בס"ת, דדוקא בימיהם שלא הותרה להם לכתוב דברים שבע"פ היו צריכים ללמוד מס"ת המתוייגת כהלכתה ומדוייקת וכו'. אבל בזמננו למה לנו לזלזל בכבוד ס"ת בחנם ללמוד בתוכה שלא לצורך, נמצא דבדורות הללו שאין למדין בתוכה ליכא בהן מ"ע עכ"ל הפרישה. ולפירוש זה הסכים הש"ך וגם הט"ז כתב דפירוש זה של הפרישה מחזור יותר בלשון הרא"ש,

אלא דסיים וכתב וז"ל ומ"מ נכונים דברי הב"י דאיך יבטל מ"ע של ועתה כתבו לכם בחילוף הדורות עכ"ל הט"ז.

ולפענ"ד אפשר לומר דהשגת הט"ז על הפרישה לק"מ, דהא הפרישה לא אמר שיבטל ח"ו המ"ע של כתבו לכם, אלא דס"ל להרא"ש והטור דעיקר המצוה הוא ללמוד בו, וא"כ עתה שהלימוד הוא בשאר ספרים, ואין לנו לזלזל בקדושת ס"ת בחנם, הרי מקיימים המ"ע בחומשי התורה ומשנה ובפירושיהן עיין כ"ז בס' י"ש מהגאון מש"א זלה"ה מ"ש בזה.

ולפי"ז הרוצה לצאת ידי כל הדעות, יכתוב ס"ת בעצמו או ע"י שלוחו, וגם יכתוב בעצמו או ע"י שלוחו ספרים שלנו דבזה יוצא גם ידי דעת הרמב"ם, ואם אינו כותב ס"ת בעצמו או ע"י שלוחו וכותב עכ"פ ספרים שלנו ע"י עצמו או ע"י שלוחו יש לו עמודי ברזל לסמוך עליהם ה"ה הגאונים והרא"ש והטור והרבינו ירוחם, אבל בכתיבת ס"ת לבד לא יצא ידי חובת כל הדעות, ואע"ג שמבואר דבכותב ס"ת ללמוד הוא וזרעו בודאי יוצא י"ח גם לדעת הרא"ש והגאונים, מ"מ עומדים לנגדנו דברי הפרישה שכתב שאין לזלזל בקדושת ס"ת ללמוד מתוכה, וגם דהרי עכ"פ אין נוהגין ללמוד בס"ת זולת בספרים אחרים, וא"כ אינו יוצא ידי חובת מצוה זו כתיקונה אף בכתיבת ס"ת אלא בכתיבת שאר ספרים אשר עשויים ללמוד בהן.

ואמנם מועטים עתה הכותבים ספרים ללמוד בהם, וכמעט בגדר מלתא דלא שכיחא כלל כי הכל בדפוס, עיין בס' י"ש הנ"ל.

אחר כל החזיון הזה מי שחלק לו ה' בבינה לחדש איזה חידושי תורה ולכתוב בעצמו בסוד חקיקה בסוד במחוקק במשענותם שיהא החקיקה והכתיבה משען להמקבלים, כי השפעת המוחין מן המקבלין כידוע, מקיים בזה מצות כתיבת ס"ת כנזכר, ונכון בזה להבין סיפא דקרא ולמדה את בני ישראל ותבין דברינו.

ולקיים דברי חכמים מצינו דניחא ל"י לאדם אף היכא שהוא נגד רצונו ובעל כרחו דבגמ' שבת דף פ"ח ע"ב תמן תנינן ויתיצבו בתחתית ההר אמר רבי אבדימי בר חמא, מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית וזכו, מכאן מודעא רבה לאורייתא יעו"ש בדברי הגמרא. ובתוס' ד"ה כפה והא דאמרינן בפ"ק דע"ז [נדף ב' ע"ב] שאמרו אוה"ע כלום כפית עלינו הר בגיגית, דמשמע דאם הי' כופה עליהם לא הי' להם תשובה, והכא אמר דמודעא רבה לאורייתא עיי"ש. והנה ידידי הקורא ראה נא בדברי הקדוש הגאון בעל פרשת דרכים הקשה מה טיבו של מודעא זו, הא דינא דמלכותא דינא, ותירץ כיון לא כפה רק לישראל ודינא דמלכותא צריך להיות על כל בני מדינתא כאשר נפסק להלכה בחר"מ, ומעתה א"ש דאם היה כופה על האומות וישראל בכללן, הי' מהני מכח דינא דמלכותא, ומתורץ קושית התוס', כן נראה לפענ"ד ת"ל.

אמנם בעיקר פי' הסוגיא י"ל בדרך אחר בהקדם לתרין מה שהקשו התוס' הא כבר הקדימו נעשה לנשמע ולמה צריך לכפיי, ותירצו שמא יהי' חוזרים כשיראו האש הגדולה שיצאה נשמתם עכ"ל ועדיין צריך להבין דאם מהני חזרה על מה שאמרו בפירוש בפיהם, מכש"כ שקבלתם שהי' מתחלה ע"י כפי' לא מהני, ויעוי"ש במהרש"א ובמפורשים עוד תירוצים על קושית התוס'. גם הרשב"א הקשה מה מהני הדר קבלוהו בימי אחשורוש וכי יש קבלה למפרע. ובפרשת דרכים מביא בשם מהרד"ק מהא דנדרי אונסין צריך שיחשוב בלבו היום, וכאן הא ישראל לא התנו שום תנאי בלבם. א"כ אף שהיו אנוסים שבועתם קיימת. ונראה לפענ"ד לתרין עפ"י המבואר בש"ס בבא בתרא דף מ"ח שאני התם דמצוה לשמוע דברי חכמים, ובמכר מסיק אלא סברא הוא דאגב אונסי' גמר ומקני. וסברת הדבר הוא אף דבלבו אינו מתרצה אפ"ה מקרי לרצונו, דירדה תורה לסוף דעתו, אף שאמר שאינו רוצה מכל מקום בלבו רוצה לשמוע דברי חכמים משום הכי מהני אף ע"י כפיי' שאומר בפיו שרוצה ובלבו אנן סהדי שניחא לי' לקיים דברי התורה ודברי חכמים וכן ע"י כפי' גמר ומקני כמבואר בגמ' עיי"ש [ועיין ברמב"ם הלכות גירושין פ"ב ה"כ].

ומעתה י"ל כוונת כפיית ההר אף שכבר אמרו בפיהם נעשה ונשמע בלי כפיי' מ"מ כפה ההר כדי שיהא יותר ברצון, דאף שבשעת הכפיי' לא הי' חפיצם בלבם, מ"מ אנן סהדי דניחא לקיים רצון המלך ב"ה וב"ש, וכ"ז שלא היו אנוסים לא היו רוצים, אבל כשהיו אנוסים גמרו ומקבלי כי זכות הוא להם, ומתורין קושית התוס' שהרצון ע"י כפיי' יותר מועלת ממה שאמרו בעצמם נעשה ונשמע בפיהם, כי אנן סהדי דבודאי הרצון עתה גם בלב.

אמנם כ"ז אם ישראל הי' אח"כ ברצון ונתילד הרצון לקבל התורה עכ"פ לבסוף, אבל באם חלילה גם לבסוף עמדו על משמרתם ולא ניחא להו בקבלת התורה, אין לנו הוכחה לומר דאנן סהדי שרוצים בלב בקבלת התורה, דמאין אנו יודעים זאת, וא"כ גם כפית ההר אינו תועלת כלל, וזה כוונת הש"ס מכאן מודעא רבה לאורייתא, היינו שיוכל ישראל למעון שלא קבלו התורה ברצון רק מצות אנשים מלומדה ע"י כפי', וממילא אינו מועיל הכפי' כי לא הי' ברצון ואין לומר ג"כ אנן סהדי. וע"ז קאמר אעפ"כ הדר קבלוהו בימי אחשורוש, הרי חזינן דבאמת ניחא להו לקיים דברי חכמים, ודברי התורה, ורצון נפש ישראל לעבוד את בוראינו עבודה שלימה, ובודאי דניחא להו בקבלת התורה בהר סיני, ובזה מתורין קושית הרשב"א שמה שקבלוהו בימי אחשורוש זה גילוי דעת על הקבלה בהר סיני שהי' ברצון, כי מצוה לשמוע דברי חכמים ואנן סהדי. וכן מתורין קושית מהרד"ק דהמודעא הוא שלא הי' ברצון ורק כמצות אנשים מלומדה ואין לנו הוכחה על אנן סהדי ולא מועיל הכפי' וזה הוא המודעא.

ולפי"ז דאמרינן דע"י כפי' גמר ומקבל, דאנן סהדי דרוצה לקיים דברי חכמים,